

Taushetsplikt overfor

– kommentarer til en dom fra Høyesterett

■ ANNE KJERSTI BEFRING

Advokat og direktør i avd. Jus og arbeidsliv, Legeforeningen

Helsepersonells taushetsplikt overfor politi har vært gjenstand for diskusjon de siste årene. Politiet ønsker å kunne benytte informasjon i helsetjenesten for å lette etterforskningen, men plikten til taushet om pasienten setter grenser for denne bruken av informasjon. I november 2013 ble endelig sluttstrek satt i en sak som er blitt behandlet i alle de tre nivåene av domstoler – etter at påtalemyndigheten la til grunn at en lege hadde opptrådt straffbart ved å hindre at politiet fikk en pasients identitet.

En pasient kom til akuttmottaket ved Universitetssykehuset i Nord-Norge i januar 2012 og hadde på seg en pose med narkotika. I samsvar med rutiner ble politiet kontaktet for overlevering av narkotikaen. Politiet ønsket da informasjon om hvem pasienten var. Legen nektet å utlevere identitet under henvisning til taushetsplikten. Politibetjenten uttalte da at de ville ta en DNA-test av fingeravtrykkene på posen for å få informasjon om pasientens identitet. Før politiet fikk overlevert posen gned legen den mellom hendene og fjernet på denne måte pasientens DNA-spor.

Politiet reagerte skarpt på legens atferd. Han ble ilagt et forelegg for å ha ødelagt bevis. Legen tok kontakt med Legeforeningen og det ble i samråd med Legeforeningen besluttet at forelegget ikke skulle aksepteres.

Påtalemyndigheten brakte saken inn for tingretten, men tapte i spørsmålet om forelegget – uten at tingretten gikk inn på spørsmålet om taushetsplikt slik Legeforeningens advokat gjorde. Påtalemyndigheten anket dommen, men tapte igjen i lagmannsretten, på samme grunnlag. Både

tingretten og lagmannsretten frifant legen, med den begrunnelse at han feilaktig trodde han hadde taushetsplikt og dermed ikke oppfylte straffelovens krav til «hensikt» i forbindelse med at beviset ble ødelagt. Disse rettsinstansene mente at taushetsplikten ikke gikk så langt som til å foreta en slik handling.

Lagmannsretten uttalte følgende:

«Med dette som bakgrunn er det utvilsomt at tiltalte objektivt sett har overtrådt straffeloven § 132 første ledd. Han forspilte bevis av betydning for framtidig etterforskning ved at han gned posen mellom hendene. Med det gjorde han det i alle fall vanskelig for politiet å bruke DNA avsatt på posen til å etterforske mulig straffbart forhold knyttet til posens innhold. Handlingen var forsettlig.»

Lagmannsretten vurderte altså ikke om handlingen var rettmessig ut fra taushetsplikten og den alminnelige rettsstridsreservasjonen.

Beskyttelse av pasientens integritet

Påtalemyndigheten valgte å anke saken til Høyesterett, som gav sin avgjørelse 6. no-

vember 2013. Høyesterett benyttet et annet rettslig grunnlag enn lagmannsretten og tingretten. Høyesterett fulgte opp argumentasjonen som var benyttet av Legeforeningen om taushetsplikt, slik at påtalemyndighetens argumentasjon om at det var straffbar ødeleggelse av bevis ikke ble lagt til grunn. Høyesterett sa at legen handlet riktig for å kunne overholde sin taushetsplikt. Det gjør at denne avgjørelsen er prinsipiell og handler om rekkevidden av legers, og annet helsepersonells taushetsplikt overfor politi.

Høyesterett viser til helsepersonelloven § 21 og Ot. prp nr 13 (1998–1999), side 83:

«Taushetsplikten begrunnes også med at pasienten skal få behandling. Dersom legen eller annet helsepersonell ikke hadde taushetsplikt, kunne pasienten unnlate å oppsøke hjelp av frykt for informasjonsflyt. Særlig aktuelt vil dette kunne være dersom pasienten har vært involvert i straffbare handlinger eller søker å unndra seg kontroll fra andre offentlige myndigheter. Et formål er nettopp at mennesker med behov for helsehjelp til seg selv, barn eller ev. andre pårørende, skal oppsøke helsevesenet uavhengig av atferd eller livssituasjon forøvrig... Tilsva-

politiet

rende vil pasienter som har oppsøkt lege kunne holde tilbake opplysninger av frykt for at legen bringer disse videre. Dette kunne medføre at legen fikk et utilstrekkelig beslutningsgrunnlag, som igjen ville kunne få uheldige følger for helsehjelpens innhold».

Høyesterett viser til at disse formuleringene i forarbeidene ble benyttet i en annen avgjørelse i Høyesterett, gjengitt i Rt. 2010 side 1638 avsnitt 35.

Høyesterett uttaler at helsepersonell kan i visse situasjoner ha plikt til å gi politiet bistand, men at det må ha hjemmel i lov. Det vises til at plikten til prøvetaking iht. helsepersonelloven § 12 er tolket strengt i Rt. 2005 side 1329. Dette tolkes som at taushetsplikten for beskyttelse av pasientens integritet har en sterk posisjon.

Høyesterett uttaler at legens taushetsplikt er et hinder for å gi fra seg informasjon mottatt i pasientbehandlingen. Førstvoterende i Høyesterett bemerker at de synspunkter lagmannsretten legger til grunn «ikke harmonerer godt med den rekkevidde taushetsplikten har».

Høyesterett uttaler at helsepersonelloven § 21, ikke bare innebærer en plikt til å bevare taushet, men også en aktivitetsplikt, jf formuleringen «skal hindre». Det vises også til samme prp side 227.

Høyesterett uttaler:

«Funn av narkotika på en pasient utgjør et dilemma for helsepersonell. Også for disse er oppbevaring av narkotika straffbart etter straffeloven § 162, slik at de ikke kan beholde stoffet. Samtidig må de ivareta sin taushetsplikt. Problemstillingen er berørt i rundskriv IK-25/91 fra Statens helsetilsyn, utgitt i oktober 1991. Her heter det blant annet:

Hovedregelen er derfor at legen og dennes medhjelper har taushetsplikt overfor politiet, også i forbindelse med narkotikasaker. Taushetsplikten vil omfatte alle opplysninger legen får om pasientens misbruk, herunder faktiske funn av narkotika. Taushetsplikten vil derfor som hovedregel være til hinder for at legen eller dennes medhjelper gir opplysninger til politiet om narkotika som blir funnet i pasienters besittelse.»

Dette synet er også lagt til grunn i rundskriv 2012/007.

Høyesterett sier også noe om hvor langt plikten kan gå til aktivt å hindre at noen får kjennskap til taushetsbelagt informasjon. Det må avgjøres ut fra et «konkret rimelighetsskjønn blant annet hensett til de praktiske muligheter XX (legen, vår anonymisering) hadde til å verne om pasientens anonymitet».

Mer enn en plikt til å tie

Videre sier Høyesterett: «Det avgjørende blir om det for XX var praktisk håndterlig å ta aktive skritt for å beskytte pasientens identitet, og om det var rimelig å kreve det av ham i den konkrete situasjonen.»

Det ble lagt til grunn at informasjonen fra rundskrivene var tilgjengelig på sykehusets intranett og at han hadde hatt tid til å sette seg inn i regelverket – og at det var således rimelig at legen foretok seg noe for å forhindre at identiteten ble kjent. Høyesterett slår fast at fjerning av DNA fra posen hadde et lovlig formål og han derfor må frikjennes.

Dommen holder helsepersonells taushetsplikt høyt og den innebærer at bevis kan ødelegges og den kan være til hinder for at straffbare forhold oppklares. Dommen legger til grunn at unntak fra taushetsplikten må være hjemlet, altså at det må være klart at plikten til å beholde taushet oppheves. Dommen understreker også at taushetsplikten omfatter mer enn en plikt til å tie. Helsepersonell skal aktivt å forhindre at personlig informasjon helse-tjenesten blir betrodd kommer på avveie, innenfor rimelighetens grenser.

Høyesterett vektlegger med denne dommen hensynet til pasientens tillit til helse-tjenesten og at ingen skal unnlate å oppsøke helsehjelp av frykt for at opplysninger, i dette tilfelle om straffbare forhold, blir videreformidlet av helsepersonell. Dommen vil få betydning for rolleforståelsen i samarbeid mellom politi- og helsetjeneste i tiden som kommer.